

Vyshnyovsky, V. & Ismailova, A. (2021) Fenomen nasliduvannia na prykladi efektu Vertera [The phenomenon of inheritance on the example of the Werter effect]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava* [Socio-Economic Problems and the State] (electronic journal), Vol. 25, no. 2, pp. 177-183. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21vvvpev.pdf>

ФЕНОМЕН НАСЛІДУВАННЯ НА ПРИКЛАДІ ЕФЕКТУ ВЕРТЕРА

Василь ВИШНЬОВСЬКИЙ

Анастасія ІСМАІЛОВА

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

вул. Руська, 56, м. Тернопіль, Україна, 46001

e-mail: v_vasia@i.ua

e-mail: stasia_99@meta.ua

Анотація: Метою даної статті є ознайомлення читачів з ефектом Вертера та його впливом на людину. Часто ми не можемо зрозуміти, що спонукало когось на той чи інший вчинок, особливо якщо це добровільне завершення життя. Ефект Вертера – це хвиля самогубств, скоєних після активного висвітлення у ЗМІ скоєного кимось самогубства або його опису у продукті масової культури (книзі, фільмі, серіалі і т.д.). Ефект Вертера також пов'язується з законом наслідування Тарда. Наслідування реалізується у формі звичаїв і моди, при засвоєнні яких відбувається соціалізація індивіда. В умовах пандемії життя людей докорінно змінилося і навряд чи швидко повернеться до свого звичного ритму. Це змушує нас пристосовуватися до нових умов та намагатися нівелювати вплив цих негативних наслідків на психіку. Адже, на людину, що знаходиться в постійному стресі та тривозі за життя та здоров'я рідних і близьких, та за своє власне, негативні звістки впливають сильніше, позбутися неприємних думок стає все важче. Люди часто хочуть відчувати причетність, знаходиться у якійсь групі, бути частиною руху. Ефект Вертера також свідчить про те, що наслідувальні самогубства частіше за все скоюють, ті люди, що мають щось спільне з тим самогубцею історію якого висвітлюють ЗМІ. Це може стосуватися віку, сфери зайнятості чи проблем, що підштовхнули людину до фатального кроку. Вони можуть її зрозуміти. Такі люди часто самі вже давно втратили надію, знаходяться під вантажем життєвих труднощів і проблем. Самогубства знаменитостей чи романтизація суїциду у масовій культурі також негативно впливає на людей. Деякі люди починають бачити у такій смерті щось прекрасне й естетичне. Влада та державні служби намагаються зменшити дію ефекту Вертера, скоєні самогубства у ЗМІ описуються без особливих деталей та в загальному, з нейтральним емоційним забарвленням.

Ключові слова: ефект Вертера, самогубство, наслідування, закон наслідування Тарда.

Article history:

Received: October, 2021

1st Revision: October, 2021

Accepted: November, 2021

UDC:

159.96, 004,58

DOI:

<https://doi.org/10.33108/sepd.2022.02.177>

Вишньовський В. Феномен наслідування на прикладі ефекту Вертера [Електронний ресурс] / Василь Вишньовський, Анастасія Ісмаїлова // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2021. — Вип. 2 (25). — С.177-183. — Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21vvvpev.pdf>

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

1. Постановка проблеми.

За даними ВООЗ, до одного мільйона людей кожен рік закінчують життя самогубством, – це одна з основних причин смерті серед молоді. Масові самогубства зазвичай поділяють за причинами на ідеологічні та наслідувальні. Ми живемо в добу, коли наш мозок не встигає опрацювати всю отриману інформацію і новини, кількість причин для переживань збільшується в геометричній прогресії, що відповідно призводить до стресу і підвищує тривожність. Пандемія значним чином вплинула на життя усього світу, створюючи нові виклики для людей. Ми ніколи не знаємо, що може стати для когось останньою краплею і причиною непоправного. Ефект Вертера, перш за все, діє на тих, хто вже і так втратив надію на щасливе життя, на осіб з розладами психіки і тих, хто знаходиться в кризовій ситуації, тих, хто має щось спільне з людиною, яка скоїла самогубство. Раніше вважалося, що запобігти суїциду неможливо, проте тепер відомо, що це не так. Особливо важливою є робота з групами ризику, такими як: люди похилого віку, підлітки, матері після пологів, люди в депресії та з іншими ментальними проблемами.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій.

У 1974 році соціолог Девід Філіпс після аналізу публікацій і виявлення закономірностей у скоєнні самогубств увів термін «ефект Вертера».

Р. Чаллдіні описав модель суспільного впливу, з якої видно, що люди наслідують тих, хто їм здається схожим на них. А Г. Тард у своїх працях розкривав фундаментальне значення наслідування для суспільства.

У своїх дослідженнях такі вчені як: Л. І. Постовалова, О. А. Старцевой, В. А. Тихоненко, В. Є. Цупрун, А. Н. Казакова, А. Г. Амбрумовой, М. В. Шайковой, В. А. Родіонова, висвітлювали клініко-психологічні аспекти та соціально-педагогічні самогубств в сучасному суспільстві, а також розкривалися методи діагностики та заходи профілактики суїцидальної поведінки.

3. Невирішені раніше частини загальної проблеми.

У переважній більшості статей немає інформації про загальні настрої в суспільстві, проте складні періоди, такі як глобальні економічні кризи, війни, пандемії, залишають свій відбиток на морально-психологічному стані людей.

4. Постановка завдання.

На основі наукової літератури зробити аналіз ефекту Вертера, визначити причини його виникнення, описати групи ризику та шляхи редукції його дії.

5. Виклад основного матеріалу.

«Ефект Вертера» («синдром Вертера», «феномен Вертера») – масова хвиля самогубств після активного висвітлення скоєного кимось акту самогубства у ЗМІ чи описаного в популярному творі літератури чи кінематографу.

Назва цього ефекту походить від імені головного героя роману, що свого часу прославив Йоганна Вольфганга Гете, «Страждання молодого Вертера». Йоганн Вольфганг Гете – визнаний світом геній літератури, всю свою творчість він називав «фрагментами великої сповіді». «Страждання молодого Вертера» – це сентиментальний роман у листах. Твір було опубліковано у 1774 році. В його основу автор вклав власні переживання та історію свого друга Карла Вільгельма Єрусалем, який покінчив з життям через нещасне кохання [3].

Саме Карл Вільгельм Єрусалем у свій час познайомив юного Гете з його майбутньою музою Шарлоттою Буфф, молодою та вродливою донькою мера міста Вецлар. На досаду Гете, на той час вона була уже заручена з юристом Йоганном Крістіаном Кестнером. Гете зізнався Шарлотті у почуттях, вона поставилася з розумінням до цього, проте залишалася вірною своєму нареченому. Майбутній письменник важко переживав невзаємність своїх почуттів, через що навіть покинув місто.

Після цього він дізнався, що його друг не витримав болі невзаємного кохання і звів рахунки з життям. В цей час, у самого Гете вже була інша дама серця – заміжня Максиміліана Бретано. Ці події дали підказку йому, яким має бути головний герой його твору та сюжет. А Максиміліана Бретано значним чином вплинула на образ нерозділеного кохання персонажа Вертера.

Літературний твір був написаний всього за один місяць і опублікований на книжковому ярмарку в Лейпцігу. Цей твір став дуже значимим для нової німецької літератури. «Страждання молодого Вертера» вигідно відрізнялися навіть від найкращих романів компактністю і зосередженістю на душевних переживаннях одного героя.

Роман про Вертера об'єднував в собі звичайне побутове життя і глибокий психологізм, автор детально зобразив духовний світ персонажа, його трагічне кохання і смерть на фоні життя провінційного міста.

Книга розповідає історію Вертера – юнака з небагатої сім'ї, проте розумного і вихованого, що має схильність до живопису та поезії, він поселяється в невеличкому провінційному містечку. Його запрошують на бал, де він знайомить з Шарлоттою. Вертер одразу в неї закохується. Дівчина виявляється дочкою амтмана (окружного начальника) князівства. Вона добра і розумна. Вертер стає частим гостем в її домі. Проте любов Вертера приречена на нещастя і страждання, тому що Лотта заручена з Альбертом, що знаходиться у від'їзді. Вертер, не надавши цьому значення, втратив голову, захоплювався дівочою, намагаючись не думати про суперника. Але коли той повернувся, страждання Вертера досягли апогею – він зрозумів, що Лотта і Альберт створені одне для одного і що він у цьому тріо зайвий.

Напружені відносини не могли довго тривати, і Вертер переїхав в інше місто, де став чиновником при посланці. Зі службою у нього не склалося. Не відвернуло Вертера від тяжких роздумів і знайомство з дівчиною, яка нагадала йому Шарлотту.

Одного разу, під час візиту до графа, з яким вони були друзями, він зустрів цю дівчину, розговорився з нею і не помітив, як з'їхалися гості, тим самим він порушив правила пристойності: уродженцю третього стану було не ввічливо знаходитися в аристократичному суспільстві. Вертер зауважив свій промах і поспішно пішов, проте на наступний день в містечку усі говорили про те, що граф вигнав його зі свого будинку.

Вертер подав прохання про відставку, бо знав, що його скоріше за все і так звільнять. Через деякий час він знову перебрався до містечка, де жила Шарлотта. Та вже вийшла заміж за Альберта і була цілком щаслива. Приїзд Вертера порушив гармонію подружжя, від чого юнак почав мучився ще більше.

Він все ще спілкувався з Шарлоттою та Альбертом, проте став ще похмурішим та роздратованішим, в нього часто змінювався настрій і йому ставало все складніше спілкуватися з людьми. В якийсь із вечорів, не стримавши своїх почуттів, він намагається обійняти Шарлотту, яка після цього просить його негайно покинути будинок.

Герой твору, зневірившись знайти щастя з обохнюваною дівчиною, пускає собі в голову кулю. Самого ж Гете від подібного вчинку уберегло те, що він почав виплескувати свої емоції і переживання на папір.

На час написання роман вважався новаторським та непересічним, а персонажі

чудово прописаними. За короткий термін твір став дуже популярним як на батьківщині автора, в Німеччині, так і далеко за її межами. Проте практично одразу після того, як роман побачив світ, він викликав хвилю самогубств серед молодих людей. По всій Європі романтично налаштовані юнаки почали позбавляти себе життя, перейнявшись емоційним зарядом розповіді, що призвело до заборони роману в деяких країнах. Молоді люди, прочитавши книгу, настільки занурювались в її атмосферу, що не могли подолати раптово спалахнувшу пристрасть до смерті. Сам Гете зізнавався, що був дуже здивований цим фактом і зовсім не очікував чогось подібного [3].

Передумови та смерть описані в романі настільки достовірно, що текст останніх глав вивчають як клінічну картину суїциду.

Термін «ефект або синдром Вертера» у вжиток ввів американський соціолог Девід Філліпс. У сімдесятих роках ХХ століття він провів дослідження статистики самогубств у США з 1947 по 1968 роки. Філліпс вияв певну закономірність: кожного разу як у ЗМІ починали активно висвітлювати події добровільного завершення кимось життя рівень самогубств зроставав. Також він помітив, що в регіонах, де ці новини набували найбільшого розголосу самогубства ставалися ще частіше [4].

Серед самогубць часто були ті, хто знаходив щось спільне між собою та тим, хто вже звів рахунки з життям. Будь то вік, стать, соціальний статус, професія чи події після яких вони вирішили, що покінчити з всім назавжди це єдиний спосіб позбутися страждань і душевного болю. Причому, чим детальніше в пресі висвітлюються мотиви, обставини і спосіб самостійного завершення «земних страждань», тим вищою є кількість наслідувальних суїцидів. Тобто, якщо у пресі висвітлювалось, що хтось звів рахунки з життям, врізавшись на автомобілі в стовп, то скоро кількість людей, що обрали саме такий спосіб суїциду, збільшувалась [1].

Нещасні, невпевнені в собі, розчаровані в своїх силах люди, ні на що більше не надіються, які довгий час не могли вирішити свої проблеми, зневірившись і не бачачи іншого виходу, починають вважати звістку про чиєсь добровільне закінчення життя, як своєрідну підказку чи натяк «згори». Схожість з самогубцею ніби підштовхувала людей до фатального вчинку, ніби робила цей вчинок менш забороненим і табуйованим суспільством, адже так вчиняють ті, хто схожі на них. Це також може бути одним з підтверджень не тільки ефекту Вертера, але й закону наслідування Г.Тарда. Наслідування – найбільш фундаментальне, поширене й елементарне ставлення, яке складає основу соціальності і пояснювальний принцип всього соціального життя. Тард у декількох ранніх статтях висловлював думку, що суспільство тісно пов'язане з наслідуванням [6].

Після смерті Мерлін Монро (офіційною причиною якої є самогубство), кількість суїцидальних випадків збільшилася на 10 %. В кінці 1980-х років в Німеччині після трансляції серіалу «Смерть студента», де на початку кожної серії демонструвався акт самогубства студента під колесами потягу, значно зросла кількість самогубств молодих людей саме таким способом. В кінці 80-х років в Австрії різко збільшилась кількість самогубств в метро, тому у Віденському метро пішли на експеримент і постаралися якомога менше висвітлювати подібні ситуації і не надавати про них багато інформації, вже через місяць кількість самогубств пішла на спад. Тому з того часу в австрійській пресі діє заборона на висвітлення подібних ситуацій [5].

В наш час діджиталізації дуже легко отримати будь-яку інформацію за допомогою декількох кліків. Тому важливо звертати увагу на те, як ця інформація подається і як вона може вплинути на вразливих людей. Проте заборони на щось теж підштовхують людей до дій. Необхідно брати до уваги як саме емоційно заряджена ця інформація.

З ефектом Вертера намагаються боротися: зменшенням розповсюдження інформації щодо самогубств, часом іронією чи навіть сарказмом, в літературі і кіно

показуючи, що персонажі, які власноруч завершують своє життя, мають певні розради і порушення чи поставлені психіатричні діагнози. Все активніше розповсюджується практика серед пошукових систем на запити за словом «самогубство»: спочатку запитувати, як почувається користувач та чи не хоче він поговорити з близькими або звернутися по допомогу до телефону довіри.

Надзвичайно важливою є робота з групами ризику та своєчасне виявлення суїцидальних настроїв. Не варто знецінювати заяви про бажання піти з життя, навіть сказані у жартівливому тоні. У подібних випадках правильно буде вислухати людину, не тиснучи на неї, та обережно порадиати звернутися до фахівця, адже у людини можуть бути серйозні ментальні проблеми [2].

Деякі люди вбачають у самогубстві певний драматичний трагізм людської долі часом називаючи це «красивим відходом». На такий погляд на самогубство сильно вплинула романтизація цього явища у фільмах, серіалах, книжках, оспівування у віршах і соціальних мережах. Проте останнім часом пропагується тенденція на правдиве і реалістичне зображення смерті та насильства, щоб показати, що нічого красивого чи романтичного в цьому немає і бути не може [2].

6. Висновки та перспективи подальших досліджень в даному напрямку.

Закономірно, що в кризові періоди кількість самогубств різко збільшується, викликані пандемією різкі спади в економіці, закриття бізнесу, звільнення, безробіття, людські втрати, це та інші наслідки дуже відображаються на психіці. Це призводить до затяжних депресій, панічних атак, підвищеної тривожності. Постковідний синдром може принести багато незручностей і ускладнити життя. Негативні звістки можуть остаточно розхитати вже ослаблену нервову систему.

ЗМІ та масова культура мають певний, хоча часом і не помітний, вплив на свідомість та особистість людини, тому завжди треба бути обережним з тим контентом який нами споживається.

Навколишній світ – часто небезпечне та непередбачуване місце, тому нам необхідно навчитися в ньому жити і допомагати іншим людям, що мають підвищену чутливість до його негативного впливу.

Основними перспективами в цьому напрямку є рання діагностика суїцидальних настроїв та обережне, психологічно правильне подання інформації про добровільне завершення життя.

Author details (in English)

THE PHENOMENON OF INHERITANCE ON THE EXAMPLE OF THE WERTER EFFECT

Vasyl VYSHNYOVSKY

e-mail: v_vasia@i.ua

Anastasiia ISMAILOVA

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
56 Ruska str., 46001, Ternopil, Ukraine

e-mail: stasia_99@meta.ua

Abstract. *The main purpose of this article is to acquaint readers with the Werther effect and its effect on humans. Often, we cannot understand what prompted someone to do something, especially if it is a voluntary end to life. The Werther effect is a wave of suicides committed after active media coverage of a suicide committed by someone or a description of it in a product of mass culture (book, film, TV series, etc.). The Werther effect is also associated with Tard's law of imitation. Imitation is realized in the form of customs and fashions, the assimilation of which is the socialization of the individual. In a pandemic, people's lives have changed radically and are unlikely to return to their usual rhythm. This forces us to adapt to new conditions and try to neutralize the impact of these negative effects on the psyche. After all, a person who is in constant stress and anxiety for the life and health of family and friends, and for their own, negative news has a stronger impact, it is becoming increasingly difficult to*

get rid of unpleasant thoughts. People often want to feel involved, to be in a group, to be part of a movement. The Werther effect also suggests that imitative suicides are most often committed by people who have something common with the suicide whose story is covered in the media. This may be due to age, employment or problems that prompted the person to take the fatal step. They can understand it. These people have long since lost hope, are burdened by life's difficulties and problems. Celebrity suicides or the romanticization of suicide in popular culture also have a negative effect on people. Some people begin to see in such a death something beautiful and aesthetic. Authorities and public services are trying to reduce the effect of the Werther effect, suicides in the media are described without much detail and in general, with a neutral emotional color.

Keywords: Werther phenomenon, suicide, imitation, Tard's law of imitation.

Appendix A. Supplementary material

Supplementary data associated with this article can be found, in the online version, at <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21vvvpev.pdf>

Funding

The authors received no direct funding for this research.

Citation information

Vyshnyovsky, V. & Ismailova, A. (2021) Fenomen nasliduvannia na prykladi efektu Vertera [The phenomenon of inheritance on the example of the Werther effect]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava* [Socio-Economic Problems and the State] (electronic journal), Vol. 25, no. 2, pp. 177-183. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21vvvpev.pdf>

Використана література:

1. Лебедев Д. В., Назаров О. О., Тімченко О. В., Христенко В. Є., Шевченко І. О. Психологія суїцидальної поведінки: Посібник / за заг. ред. проф. О. В. Тімченка. Харків, 2007. 129 с.
2. Методичні рекомендації з надання психологічної допомоги молоді, яка схильна до суїциду, чи здійснила спробу суїциду / упоряд. Б. П. Лазоренко. Київ : УДЦССМ, 1998. 44 с.
3. Моховиков А. Н. Телефонное консультирование. Київ : Academpress, 1994. 192 с.
4. Психологія суїциду: Навчальний посібник / за ред. В. П. Москальця. Київ - Івано-Франківськ: Плай, 2002. 290 с.
5. Хаустова О. О. Самогубства та побутова смертність в Україні: підсумки 2012 року. *Український вісник психоневрології*. 2013. Т. 21. Вип. 4 (77). С. 12.
6. Чалдіні Р. Психологія впливу. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. 352 с.

References

1. Liebediev, D. V., Nazarov, O. O., Timchenko, O. V., Khrystenko, V. Ye., Shevchenko, I. O. (2007) *Psykhologhiia suitsydalnoi povedinky: Posibnyk* [Psychology of suicidal behavior: Handbook] / za zah. red. prof. O. V. Timchenka. Kharkiv, 129 p.
2. Lazorenko, B. P. (1998) *Metodychni rekomendatsii z nadannia psykhologichnoi dopomohy molodi, yaka skhylna do suitsydu, chy zdiisnyla sprobu suitsydu* [Methodological recommendations for providing psychological assistance to young people who are prone to suicide or have attempted suicide]. Kyiv : UDTsSSM, 44 p.
3. Mokhovikov, A. N. (1994) *Telefonnoe konsultirovanie* [Phone consultation]. Kyiv : Academpress, 192 p.
4. Moskalets, V. P. (2002) *Psykhologhiia suitsydu: Navchalnyi posibnyk* [Psychology of suicide: Study guide]. Kyiv - Ivano-Frankivsk: Plai, 290 p.

5. Khaustova, O. O. (2013) Samohubstva ta pobutova smertnist v Ukraini: pidsumky 2012 roku [Suicides and household mortality in Ukraine: results of 2012]. *Ukrainian Herald of Psychoneurology*, vol. 21, no. 4 (77), P. 12.
6. Chaldini, R. (2017) Psihologiya vplivu [Psychology of influence]. Kharkiv: Book Club «Family Leisure Club».

© 2021 Socio-Economic Problems and the State. All rights reserved.
This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.
You are free to:
Share — copy and redistribute the material in any medium or format Adapt — remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.
The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.
Under the following terms:
Attribution — You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made.
You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.
No additional restrictions
You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Socio-Economic Problems and the State (ISSN: 2223-3822) is published by Academy of Social Management (ASM) and Ternopil Ivan Puluj National Technical University (TNTU), Ukraine, Europe.

Publishing with SEPS ensures:

- Immediate, universal access to your article on publication
- High visibility and discoverability via the SEPS website
- Rapid publication
- Guaranteed legacy preservation of your article
- Discounts and waivers for authors in developing regions

Submit your manuscript to a SEPS journal at <http://sepd.tntu.edu.ua>

